

VENDIM
Nr. 34, datë 20.12.2005

NË EMËR TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, e përbërë nga:

Gjergj Sauli	Kryetar i Gjykatës Kushtetuese
Alfred Karamuço	Anëtar i “ “
Kristofor Peçi	Anëtar i “ “
Vjollca Meçaj	Anëtare e “ “
Kujtim Puto	Anëtar i “ “
Petrit Plloçi	Anëtar i “ “
Sokol Sadushi	Anëtar i “ “
Xhezair Zaganjori	Anëtar i “ “

me sekretare Arbenka Lalica, në datën 7.6.2005, mori në shqyrtim në seancë gjyqësore me dyer të hapura çështjen me nr.27 Akti, që i përket:

KËRKUES: 1.SHOQATA KOMBËTARE ANTIKOMUNISTE E ISH-TË PËRNDJEKURVE POLITIKË

2.SHOQATA MBARËKOMBËTARE PËR INTEGRIMIN E TË BURGOSURVE DHE TË PËRNDJEKURVE POLITIKË TË SHQIPËRISË

3.SHOQATA KOMBËTARE E ISH-TË DËNUARVE DHE TË PËRNDJEKURVE POLITIKË, të gjitha të përfaqësuara nga avokatët Rustem Gjata e Rushit Demo, me prokurë.

SUBJEKTE TË INTERESUARA:

1. KUVENDI I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË, përfaqësuar nga Viktor Gumi, me autorizim.

2. KËSHILLI I MINISTRAVE, përfaqësuar nga Sokol Shazi dhe Monika Zeqo, me autorizim.

OBJEKTI: Shfuqizimi si i papajtueshëm me Kushtetutën i nenit 1 të ligjit nr.9260, datë 15.07.2004 “Për disa ndryshime në ligjin nr.7748, datë 29.7.1993 “Për statusin e ish-të dënuarve dhe të përndjekurve politikë nga sistemi komunist”, i ndryshuar.

BAZA LIGJORE: Nenet 131 shkronja “a” dhe 134 shkronja “f”, në lidhje me nenet 4/1; 18 dhe 44 të Kushtetutës; nenet 49 paragrafi 2 dhe 51 të ligjit nr.8577, datë 10.2.2000 “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese”, etj.

Shkaqet e paraqitura nga kërkuesit janë:

- Neni 1 i ligjit që kontestohet, ka një sërë kundërtëniesh e pasaktësish. Kështu, në pjesën e parë të tij flitet për “Kompensim financiar të ish-të dënuarve dhe të përndjekurve politikë ...”, ndërsa më pas, po në këtë nen, konkretizohet se këtë të drejtë e përfitojnë vetëm të dënuarit politikë. Nga ana tjetër ky nen bie në kundërshtim të hapur me nenet 7 dhe 8 të këtij ligji, të cilat përcaktojnë kuptimin dhe përmbajtjen e kompensimit pasuror, si dhe kategoritë e personave që përfitojnë nga ky kompensim.

- Nuk është e qartë se mbi çfarë kriteresh është mbështetur Qeveria dhe Kuvendi kur kanë caktuar përfitimin e së drejtës së “kompensimit financiar në mënyrë të përshkallëzuar mbi bazën e vuajtjes së dënimit”.

- Neni 1 përbën një zbrapsje të madhe lidhur me të drejtat e njohura me ligjet e mëparshme. Ai përbën shkelje të të drejtave të njohura me Kushtetutë dhe me ligj.

- Me shumat e caktuara në nenin 1 të ligjit objekt kërkese, nuk mund të bëhet fjalë për respektimin e së drejtës së rehabilitimit e zhdëmtimit, të garantuar në nenin 44 të Kushtetutës dhe në akte të tjera ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Shqipërisë.

Është cenuar parimi i barazisë para ligjit dhe ndalimi i diskriminimit, të garantuara nga neni 18 i Kushtetutës. Me analogji, kompensimi apo shpërblimi i dëmit për dënimin e vuajtur pa të drejtë nga të burgosurit e të përndjekurit politikë, duhet të llogaritet në mënyrën dhe masën e parashikuar në nenin 57 të Kodit Penal;

- Ish-të dënuarit dhe të përndjekurit e tjerë nuk kanë përfituar kompensimin pasuror as përafërsisht për dënimin e vuajtur, pa folur pastaj për punën e papaguar, e cila nuk është paguar fare.

- Në raportin qeveritar që ka shoqëruar në Kuvend ligjin që kontestohet, vihet theksi në

pamundësinë e përballimit të faturës financiare, duke injoruar të drejtën e të burgosurve dhe të përndjekurve politikë për kompensimin dhe shpërblimin për dënimin e vuajtur dhe për punën e papaguar. Përballimi ose jo i faturës financiare ka të bëjë me mënyrën e zbatimit të ligjit dhe jo me vetë të drejtën e kompensimit e shpërblimit.

GJYKATA KUSHTETUESE,

pasi dëgjoji relatorin e çështjes Xhezair Zaganjori, përfaqësuesit e kërkuesve, përfaqësuesit e subjekteve të interesuara dhe diskutoi çështjen në tërësi,

VËREN:

Kuvendi i Republikës së Shqipërisë ka aprovuar ligjin nr.9260, datë 15.07.2004 “Për disa shtesa e ndryshime në ligjin nr.7748, datë 29.07.1993 “Për statusin e ish-të dënuarve dhe të përndjekurve politikë nga sistemi komunist”, neni 1 i të cilit ka ndryshuar nenin 9 të po këtij ligji, si më poshtë: “Kompensimi financiar i ish-të dënuarve dhe të përndjekurve politikë, që kanë marrë pafajësinë sipas ligjit nr.7514, datë 30.09.1991 “Për pafajësinë ...”, ... dhe që gëzojnë statusin sipas ligjit nr.7748, datë 29.07.1993 “Për statusin ...”, ish-të dënuarit politikë që përfshihen në kategorinë “A”, të cilët kanë humbur jetën apo janë të sëmurë psikikë për shkak të përndjekjes ose trashëgimtarit të radhës së parë sipas Kodit Civil, si dhe ish-të dënuarit politikë që përfshihen në kategorinë “B” të parashikuar në nenin 3 të ligjit nr.7748, datë 29.07.1993 “Për Statusin ...”, ... përfitojnë të drejtën e kompensimit financiar në mënyrë të përshkallëzuar mbi bazën e vuajtjes së dënimit si më poshtë:

Periudha e vuajtjes së dënimit	Pagesa mujore në lekë
1 deri në 5 vjet	1500
5 deri në 10 vjet	2000
10 deri në 15 vjet	2500
15 deri në 20 vjet	3000
20 deri në 30 vjet	3500
Të pushkatuar	5000”.

Kërkuesit, shoqata që kanë si anëtarë ish-të burgosur dhe të përndjekur politikë dhe si synim kryesor mbrojtjen e interesave të tyre, legjitimohen në paraqitjen e kërkesës pranë Gjykatës Kushtetuese për shfuqizimin si të papajtueshëm me Kushtetutën të dispozitës së mësipërme të ligjit nr.9260, datë 15.07.2004. Ato kanë interes të drejtpërdrejtë në rregullimin ligjor të problemeve që kanë të bëjnë me dëmshpërblimin, kompensimin dhe riintegrimin e kësaj kategorie personash në shoqërinë shqiptare. Ky fakt pasqyrohet edhe në statutin e të tre organizatave kërkuese.

Meqenëse çështja është mjaft komplekse, Gjykata Kushtetuese vlerëson të nevojshme të bëjë një paraqitje të përgjithshme të problemit, si dhe të kuadrit ligjor ekzistues që rregullon çështjen e dëmshpërblimit dhe të kompensimit të të burgosurve dhe të përndjekurve politikë nga regjimi komunist.

Gjatë regjimit komunist në Shqipëri, me mijëra njerëz janë pushkatuar, burgosur dhe përndjekur për arsye politike. Të burgosurit dhe të përndjekurit politikë kanë qenë të detyruar të jetojnë në kushte tepër të vështira. Trajtimi i tyre në atë kohë konsiderohet sot si diskriminues dhe antinjerëzor. Për shkak të këtyre kushteve, shumë prej tyre edhe kanë vdekur, janë gjymtuar ose kanë marrë sëmundje të ndryshme shpeshherë të rënda dhe të pashërueshme. Një jetë me mjaft probleme e vështirësi shoqëronte pothuajse gjithnjë edhe familjarët dhe të afërmit e tjerë të të pushkatuarve, të burgosurve dhe të përndjekurve politikë. Shpesh, ata internoheshin dhe detyroheshin të punonin në punë të rënda dhe të dorës së dytë, i sekuestrohej një pjesë e mirë e pasurisë, përjashtoheshin nga pjesëmarrja apo veprimtari të rëndësishme shtetërore e shoqërore, u mohohej shkollimi i lartë, privoheshin edhe nga shumica e atyre pak lirive dhe të drejtave që deklaronte legjislacioni i asaj periudhe, etj.

Marrë në tërësi, burgosjet, ekzekutimet pa gjyq, torturat, trajtimi ose dënimi mizor, çnjerëzor ose degradues, deportimet dhe diskriminimi sistematik ndaj kësaj kategorie njerëzish, konsiderohen si shkelje të rënda të lirive dhe të drejtave të njeriut.

Sipas së drejtës ndërkombëtare bashkëkohore, shkeljet e rënda të të drejtave të njeriut ngrenë

patjetër edhe çështjen e dëmshpërblimit të viktimave të këtyre shkeljeve.¹ Në Deklaratën e Parimeve Themelore të Drejtësisë për Viktimat e Krimeve dhe Abuzimit me Pushtetin, aprovuar me rezolutën e Asamblesë së Përgjithshme të OKB nr.40/34, datë 29 nëntor 1985, theksohet ndër të tjera se “viktimat kanë të drejtën për dëmshpërblim të menjëhershëm për dëmin e pësuar, dhe se shtetet duhet të përpiqen të parashikojnë kompensim financiar”.² Nga ana tjetër, Komisioni i të Drejtave të Njeriut pranë Këshillit Ekonomiko-Shoqëror të Organizatës së Kombeve të Bashkuara, ka theksuar disa herë se pavarësisht nga: “eksperienca pozitive e vendeve që kanë zbatuar politika dhe aprovuar legjislacion mbi dëmshpërblimin, kompensimin dhe rehabilitimin e viktimave të shkeljeve të rënda të të drejtave të njeriut, i bëhet edhe një herë thirrje bashkësisë ndërkombëtare për t’i kushtuar vëmendjen e duhur së drejtës së dëmshpërblimit, kompensimit dhe rehabilitimit të viktimave të shkeljeve të rënda të të drejtave të njeriut”.³ Ashtu si në shumicën e vendeve të tjera të Europës Qendrore e Lindore, që për gati gjysmë shekulli vuajtën nën regjimin totalitar komunist, edhe në Shqipëri, pas ndryshimeve demokratike, lindi natyrshëm nevoja e ndërmarrjes së nismave konkrete praktike e ligjore për dëmshpërblimin, kompensimin dhe rehabilitimin e ish-të burgosurve dhe të përndjekurve politikë nga regjimi komunist. Pavarësisht nga problemet e shumta të trashëguara nga e kaluara komuniste, pavarësisht nga vështirësitë me të cilat ndeshet shteti dhe shoqëria shqiptare, shteti demokratik ka detyrën dhe përgjegjësinë morale e historike që brenda mundësive që diktohen nga kushtet ekonomike e shoqërore, ta respektojë këtë të drejtë, duke marrë masa konkrete për të gjetur një zgjidhje të shpejtë, të përshtatshme e të qëndrueshme në këtë drejtim.

Gjykata Kushtetuese e konsideron me rëndësi të theksohet se dëmshpërblimi dhe kompensimi i të burgosurve dhe të përndjekurve politikë për dëmin personal, për vuajtjet apo punën e papaguar të tyre gjatë regjimit të kaluar, nuk mund të bazohen në kuadrin ligjor të periudhës para tranzicionit. Shkelja brutale e lirive dhe e të drejtave themelore, padrejtësitë e theksuara të atij regjimi ndaj kësaj kategorie të personave, bëhej për motive politike e ideologjike dhe justifikohesh me praktikën dhe legjislacionin antidemokratik dhe antinjerëzor të asaj periudhe. Prandaj e drejta e dëmshpërblimit dhe e kompensimit të të burgosurve dhe të përndjekurve politikë, pas përmbysjeve të rëndësishme politike e shoqërore që ndodhën edhe në vendin tonë, nuk mund të trajtohet si një e drejtë subjektive. Shteti demokratik i dëmshpërblen e kompenson këta persona sipas kushteve e mundësive ekonomike e financiare, duke u bazuar kryesisht në parimet e rëndësishme të drejtësisë dhe të barazisë.⁴

Parimi i drejtësisë, në thelb, kërkon të merren në konsideratë edhe interesat e anëtarëve të tjerë të shoqërisë, si dhe interesi publik në tërësi. Është e pamundur të eliminohen të gjitha padrejtësitë e shumta e të thella të bëra në vite ndaj këtyre personave nga regjimi komunist. Synim kryesor duhet të jetë zvogëlimi sa më shumë i pasojave të këtyre padrejtësive.⁵ Për këtë qëllim nevojitet edhe një bashkëpunim konstruktiv i organeve respektive shtetërore me përfaqësues të shoqatave të të burgosurve dhe të përndjekurve politikë, në mënyrë që zgjidhjet të jenë sa më të shpejta, sa më efektive dhe sa më të qëndrueshme.

Nga ana tjetër, parimi i barazisë kërkon ndalimin e diskriminimit dhe trajtim të barabartë në të drejta të të gjithë viktimave të shkeljeve të rënda të të drejtave të njeriut. Vetëm në raste përjashtimore dhe për shkaqe të arsyeshme e objektive mund të përligjej trajtimi ndryshe i kategorive të caktuara të personave që përfitojnë nga kjo e drejtë. I tillë mund të ishte rasti i diferencimit në trajtim i personave që kanë vuajtur më gjatë dhe më shumë në burgjet e regjimit komunist, diferencimi për shkak të moshës, diferencimi i të afërmeve të personave të vdekur ose të pushkatuar për arsye politike, etj. Megjithatë, ajo që ka rëndësi të theksohet është se në këtë rast, parimi i barazisë “... nuk do të thotë që të gjithë ata duhet të marrin të njëjtën shumë në para, por që të gjithë duhet të përfitojnë njëllor të njëjtat të drejta, brenda hapësirës që përcakton ligji”.⁶ Ide qendrore duhet të jetë respektimi i dinjitetit

¹. Shih Raportin e Komisionit të së Drejtës Ndërkombëtare në A/CN 4/90, 1997

². UN/GA Resolution, 29 November 1985

³. Shih “Commision of Human Rights, Sesioni 55/99, fq.2

⁴. Në të njëjtin përfundim ka arritur në një çështje të kësaj natyre edhe Gjykata Kushtetuese e Hungarisë. Shih vendimin e saj nr.1, viti 1995, Hun –1995 - 1 - 001

⁵. Shih edhe vendimin e Gjykatës Kushtetuese nr.30, datë 01.12.2005

⁶. Shih Neil KRITZ “Transitional Justice”, në United States Institute of Peace, Washington DC, Vol.1, cituar nga Paczolay..5/5

4. Shih edhe vendimin e Gjykatës Kushtetuese Hungareze 1-001-1995

5. Shih vendimin e Gjykatës Kushtetuese Gjermane në BvR 1804/03, datë 07.12.2004

të barabartë të çdo personi që për shkak të burgosjes apo përndjekjes për arsye politike gjatë regjimit komunist, përfiton nga Kushtetuta apo ligji të drejtën për dëmshpërblim dhe kompensim.⁷

Megjithatë, Gjykata Kushtetuese thekson se dëmshpërblimi dhe kompensimi i të burgosurve dhe të përndjekurve politikë nga regjimi komunist duhet të kenë njëkohësisht vlerësim simbolik dhe financiar.⁸ Kjo do të thotë se këta persona që vuajtën kaq shumë gjatë regjimit komunist, jo vetëm duhet të përfitojnë konkretisht diçka si shenjë e detyrimit, vëmendjes dhe angazhimit të shtetit dhe shoqërisë ndaj tyre. Dëmshpërblimi dhe kompensimi i të burgosurve dhe të përndjekurve politikë duhet të jenë më shumë se kaq. Ai duhet të jetë i tillë që të marrë parasysh edhe vuajtjet e shumta, dinjitetin e tyre, hallet dhe problemet me të cilat ballafaqohen ata në jetën e përditshme. Dëmshpërblimi dhe kompensimi në tërësi duhen kuptuar si detyrime pozitive të shtetit për të marrë masat e duhura që lehtësojnë sa më shumë rehabilitimin dhe riintegrimin e kësaj kategorie njerëzish në shoqërinë shqiptare.

Gjykata Kushtetuese konstaton se çështja e dëmshpërblimit dhe e kompensimit të të burgosurve dhe të përndjekurve politikë ka filluar të trajtohet ligjërisht që në vitin 1991. Në ligjin nr.7514, datë 30.09.1991 “Për pafajësinë, amnistinë dhe rehabilitimin e ish-të dënuarve dhe të përndjekurve politikë”, në pjesën hyrëse të tij, theksohet detyrimi i Qeverisë për “... të marrë të gjitha masat që të kompensojë dhe rehabilitojë të gjithë personat që janë akuzuar padrejtësisht për shkelje për të cilat bën fjalë ky ligj dhe të sigurojë për ta, me përparësi, ndihmën materiale dhe morale për t’u riintegruar plotësisht në shoqëri”. Në pikën “dh” të nenit 5 të këtij ligji saktësohet më tej se “Kompensimi për dëmet e shkaktuara u jepet edhe familjeve ose trashëgimtarëve të ligjshëm të ish-të burgosurve politikë që nuk jetojnë më, si dhe të atyre që janë pushkatuar pa gjyq ose që kanë vdekur pa u dënuar nga gjykata”, etj. Me ligjet nr.7660, datë 14.1.1993; nr.7719, datë 8.6.1993; nr.7772, datë 7.12.1993 dhe nr.8997, datë 30.1.2003 i janë bërë disa shtesa e ndryshime ligjit të mësipërm. Ndër to, vlen të përmendet edhe përfshirja e të internuarve për motive politike në kampe të caktuara internimi, respektivisht deri në fund të viteve 1954, 1958, 1961 dhe 1966, si subjekte që përfitojnë disa nga të drejtat që njeh ligji, përfshirë këtu edhe të drejtën për kompensim.

Megjithatë, çështja e dëmshpërblimit dhe kompensimit pasuror të ish-të dënuarve dhe të përndjekurve politikë nga regjimi komunist, pavarësisht se buron nga ligji nr.7514, datë 30.9.1991 “Për pafajësinë ...”, saktësohet dhe rregullohet në mënyrë më të plotë në ligjin nr.7748, datë 29.7.1993 “Për statusin e ish-të dënuarve dhe të përndjekurve politikë nga sistemi komunist”. Ndër të tjera, neni 7 i këtij ligji përcakton nocionin e kompensimit pasuror të këtyre personave si një “shpërblim i menjëhershëm me të holla, pensioni jetësor, kompensim në rrogë, tokë, lokal dhe forma të tjera përfitimi material, të cilat do t’i jepen personit të përndjekur ose familjes së tij, ..., në kompensim të jetës, humbjes së lirisë, punës së papaguar dhe vuajtjeve ...”. Në nenin 8 sqarohet më tej se këtë kompensim pasuror e përfitojnë kategoritë e përmendura në nenin 3 shkronjat “a, b, c”, dhe se nga kjo e drejtë nuk përfitojnë të përndjekurit e shkronjës “c” (të internuarit dhe të dëbuarit), të cilët gjatë kohës që kanë gëzuar liri të kufizuar janë paguar për punën e kryer.

Për çështjen në gjykim ka rëndësi të përmendet veçanërisht neni 9 i këtij ligji, i cili përcakton kohën për të cilën do të llogaritet kompensimi (paragrafi i parë), si dhe kriteret mbi bazën e të cilave do të llogaritet ky kompensim (paragrafi i dytë). Aty theksohet shprehimisht se si kohë: “... do të jetë kohëzgjatja e plotë në ditë e dënimit sipas shkronjave “b dhe c” të nenit 3” të po këtij ligji, ndërsa llogaritja në vlerë e kompensimit pasuror urdhërohet të bëhet: “duke u bazuar mbi pagën bazë më të lartë të sistemit të minierave që rezulton nga viti 1945 deri në 31.12.1990, korrigjuar me indeksin mesatar të rritjes së çmimeve në momentin e llogaritjes së kompensimit”.

Në zbatim të ligjit nr.7748, datë 29.7.1993 “Për statusin ...”, dhe konkretisht të neneve 7, 8, 9, 11 dhe 13 të këtij ligji, Këshilli i Ministrave nxori vendimin nr.184, datë 4.5.1994 “Për dhënien e kompensimit pasuror ish-të dënuarve dhe të përndjekurve politikë nga sistemi komunist”. Ndër të tjera, në këtë vendim saktësohet se “Kompensimi pasuror ... do të bëhet kryesisht me letra me vlerë...”(pika 1); se “ish-të dënuarit dhe të përndjekurit politikë që kanë përfituar të drejtën e kompensimit pasuror sipas ligjit “Për statusin ...”, në zbatim të neneve 7 dhe 9, përfitojnë në formën e letrave me vlerë një kompensim vjetor prej 120.000 lekë (pika 2); se ata kanë të drejtë të marrin pjesë pa ankand në procesin e privatizimit të pronës shtetërore; kanë të drejtë t’i shesin, disponojnë ose

këmbejnë në të gjitha format që përcakton ligji letrat me vlerë, etj. Në vendim, përcaktohen gjithashtu kategori të ndryshme të të dënuarve dhe të përndjekurve politikë, që mbi bazën e disa kriterëve objektive (mosha, masa e dënimit, gjinia), do të përfitonin të drejtën të merrnin në të holla një pjesë të kompensimit. Kjo shumë, sipas rasteve të caktuara, varion nga 100000 deri në 300000 lekë.

Ligji nr.7748, datë 29.7.1993 “Për statusin ...” i janë bërë më pas disa shtesa e ndryshime të pjesshme. Megjithatë, shtesat dhe ndryshimet më të rëndësishme që lidhen drejtpërsëdrejti me çështjen e dëmshpërblimit dhe kompensimit të të dënuarve dhe të përndjekurve politikë, janë bërë në ligjin që është edhe objekt gjykimi në Gjykatën Kushtetuese.

Vlen të theksohet gjithashtu se, ndërkaq, e drejta e rehabilitimit dhe e zhdëmtimit në tërësi garantohet shprehimisht edhe në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë të vitit 1998. Në nenin 44 theksohet se: “Kushdo ka të drejtë të rehabilitohet dhe/ose zhdëmtohet në përputhje me ligjin, në rast se është dëmtuar për shkak të një akti, veprimi ose mosveprimi të paligjshëm të organeve shtetërore”.

Iniciativën për hartimin dhe aprovimin e ligjit objekt shqyrtimi e ka ndërmarrë një grup prej 53 deputetësh të Kuvendit, mbështetur nga disa shoqata të të burgosurve dhe të përndjekurve politikë. Ide qendrore për ndërmarrjen e kësaj nisme ka qenë nevoja për të korigjuar disa nga të metat apo gabimet e bëra në trajtimin e ish-të burgosurve dhe të përndjekurve politikë, duke pasur parasysh kryesisht çështjen e dëmshpërblimit dhe kompensimit të tyre. Për këtë qëllim, ndër të tjera kërkohej zbatimi i kriterëve të reja për kompensimin pasuror (duke pasur parasysh në radhë të parë masën që përcakton neni 57 i Kodit Penal në fuqi), dëmshpërblimin për punën e papaguar, si dhe gjetjen e mundësive për t'i bërë efikase letrat me vlerë të marra nga ish-të burgosurit dhe të përndjekurit politikë në zbatim të vendimit të Këshillit të Ministrave nr.184, datë 04.05.1994, por që shumica e tyre (rreth 60%) praktikisht ende kanë mbetur pa u shfrytëzuar. Po sipas iniciatorëve, dëmshpërblimi dhe kompensimi i të burgosurve dhe të përndjekurve politikë, garantuar tashmë edhe në nenin 44 të Kushtetutës së Republikës të Shqipërisë, ka qenë më shumë fiktiv se sa real. Ai nuk ka ndihmuar apo lehtësuar rehabilitimin dhe riintegrimin e tyre në shoqërinë shqiptare.

Mbi bazën e kësaj iniciative, por në ndryshim nga projektligji i paraqitur nga 53 deputetët, Kuvendi i Republikës së Shqipërisë ka miratuar ligjin nr.9260, datë 15.7.2004 “Për disa shtesa e ndryshime në ligjin nr.7748, datë 29.7.1993 “Për statusin e ish-të dënuarve dhe të përndjekurve politikë nga sistemi komunist”, i ndryshuar, neni 1 i të cilit kërkohej të shfuqizohet si antikushtetues nga kërkuesit.

Kërkuesit kanë paraqitur disa pretendime që sipas tyre e bëjnë antikushtetues nenin 1 të ligjit nr.9260, datë 15.7.2004. Megjithatë, Gjykata Kushtetuese konstaton se si shkak për deklarimin antikushtetues të kësaj dispozite është pretendimi i parë i tyre, fakti se ajo ka një sërë kundërthëniesh e pasaktësish, të cilat e bëjnë të pakuptueshme dhe të pazbatueshme në praktikë. Shkaqet e tjera të ngritura nga kërkuesit jo vetëm që thithen nga pranimi i këtij pretendimi, por ato në tërësi marrin përgjigje nga shtjellimi që u është bërë më sipër parimeve të përgjithshme mbi bazën e të cilave bëhet dëmshpërblimi dhe kompensimi i të dënuarve dhe të përndjekurve politikë.

Përsa më sipër, Gjykata Kushtetuese e konsideron të rëndësishme të theksohet se shteti i së drejtës, i cili garantohet që në preambulën e Kushtetutës sonë, është një nga parimet më themelore e më të rëndësishme në shtetin dhe shoqërinë demokratike. Si i tillë, ai përbën një normë të pavarur kushtetuese, prandaj shkelja e tij përbën në vetvete bazë (të mjaftueshme) për deklarimin e një ligji si antikushtetues.

Një nga elementet më esenciale të parimit të shtetit të së drejtës është edhe ai i sigurisë juridike, i cili, ndër të tjera, ka si kërkesë të domosdoshme faktin që ligji në tërësi, pjesë apo dispozita të veçanta të tij, në përmbajtjen e tyre duhet të jenë të qarta, të përcaktuara dhe të kuptueshme.⁹ Sigurisht që ato nuk mund të parashikojnë çdo rast që mund dhe duhet të lindë nga njohja dhe zbatimi i tyre në praktikë. Prandaj, në radhë të parë është detyrë e gjykatave apo e organeve të tjera shtetërore e shoqërore, të ngarkuara me ligj, që mangësi të caktuara të një ligji t'i plotësojnë natyrshëm përmes interpretimit dhe zbatimit të tij në praktikë. Por që të realizohet një gjë e tillë, para së gjithash, ligji

⁹ Shih Peter BADURA “Staatsrecht”, Munchen 1996, fq.51D. Për lidhjen e parimit të shtetit të së drejtës me atë të sigurisë juridike, shih edhe Juha RAITO “Legal Certainty”-IVR Encyclopaedia of Jurisprudence, Legal Theory and Philosophy of Law”, 5/2005

duhet kuptuar saktë dhe drejt. Prandaj duhet të dalë qartë qëllimi i hartimit të tij. Ai duhet të përcaktojë mjetet e ndërhyrjes, subjektet të cilave u drejtohet, raportet e caktuara të sjelljes dhe mënyrën e zbatimit të tij. Rezultati që synohet duhet të jetë i pritshëm dhe pasojat të parashikueshme për subjektet të cilëve u drejtohet ligji në tërësi, ose dispozita të veçanta të tij.¹⁰

Bazuar në këto standarde, Gjykata Kushtetuese çmon se në nenin 1 të ligjit nr.9260, datë 15.7.2004 “Për disa ndryshime në ligjin nr.7748, datë 29.7.1993 “Për statusin ..., i ndryshuar”, konstatohen këto probleme kryesore:

1. Nuk del qartë *ratio legis*, pra qëllimi i hartimit të këtij neni dhe raporti i tij me nenin 9 të mëparshëm të po këtij ligji, të cilin ai ndryshon. Nuk sqarohet nëse neni 9 i mëparshëm është konsideruar si i pamjaftueshëm, i pazbatuar, i zbatuar tërësisht apo pjesërisht.

2. Në nenin 1 flitet për kompensim financiar, ndërsa në nenet 7 e 8 të ligjit flitet për kompensim pasuror. Për kompensim pasuror bënte fjalë edhe neni 9 i mëparshëm, i cili ndryshohet nga neni 1 i ligjit të ri. Në këtë kuptim, nuk sqarohet nëse neni 1 i ligjit të ri garanton një lloj të ri kompensimi, është pjesë apo plotësim i kompensimit të mëparshëm, apo nëse në thelb bëhet fjalë për një lloj asistence suplementare mbi të ardhurat e realizuara nga të burgosurit dhe të përndjekurit politikë, ashtu siç është deklaruar në emër të Këshillit të Ministrave në seancën e miratimit të këtij ligji.

3. Neni 1 i ligjit nr.9260, datë 15.7.2004, që ndryshon nenin 9 të mëparshëm, jep një formulim të ri kompensimi dhe përcakton kategoritë e personave që përfitojnë nga ky kompensim, të cilët ndryshojnë dukshëm nga ato që parashikojnë nenet 7 e 8 të ligjit nr.7748, datë 29.7.1993 “Për statusin...”. Këto nene, ende konsiderohen si në fuqi përderisa në ligjin e ri nuk kërkohet shprehimisht shfuqizimi i tyre, ashtu siç veprohet për nenin 9 të ligjit.

4. Sipas nenit 1, në emër të të pushkatuarve që ligjërisht kanë statusin e kategorisë “A”, përfitojnë të drejtën për kompensim financiar vetëm trashëgimtarët e radhës së parë sipas Kodit Civil, pra vetëm fëmijët dhe bashkëshorti tjetër apo të paslindurit e fëmijëve që mund të kenë vdekur në vijë të drejtë pa kufizim (neni 361 i Kodit Civil). Ky deklaram bie ndesh me nenin 5, shkronja “dh” të ligjit nr.7514, datë 30.9.1991 “Për pafajësinë ...”, si dhe nenin 14 të vetë ligjit nr.7748, datë 29.7.1993 “Për statusin...”, në të cilët përcaktohet se e drejta e kompensimit pasuror mund t’u transmetohet trashëgimtarëve të ligjshëm të përcaktuar sipas dispozitave të Kodit Civil mbi trashëgiminë. Për më tepër, neni 1 nuk përcakton se përsa kohë do ta përfitojnë të drejtën e kompensimit financiar trashëgimtarët e radhës së parë të ish-të dënuarve politikë që përfshihen në kategorinë “A”.

5. Nuk përcaktohet se përsa kohë do ta përfitojnë të drejtën e kompensimit financiar ish-të burgosurit politikë. Po kështu, për të dënuarit politikë që kanë vdekur në burgje, nuk saktësohet nëse ata do të kompensohen për të gjithë kohën e dënimit apo vetëm për kohën faktike të vuajtjes së dënimit deri në momentin e vdekjes.

6. Neni 1 përjashton nga e drejta e kompensimit financiar të internuarit politikë që kanë fituar statusin e grupit “C”, dhe që në bazë të nenit 6 të ligjit nr...7514, datë 30.9.1991 “Për pafajësinë...”, nenit 1 të ligjit nr.7772, datë 7.12.1993 për disa ndryshime në ligjin “Për pafajësinë...”, dhe neneve 8 e 14 të ligjit nr.7748, datë 29.7.1993 “Për statusin...”, përfitojnë të drejtën e kompensimit pasuror.

Përsa më sipër, Gjykata Kushtetuese arrin në konkluzionin se neni 1 i ligjit nr.9260, datë 15.07.2004 duhet të shfuqizohet si antikushtetues, pasi në përmbajtjen e tij ka një sërë pasaktësisht e paqartësish, sqarimi i të cilave është mëse i domosdoshëm për kuptimin dhe zbatimin e drejtë të tij në praktikë.

Me shfuqizimin e kësaj dispozite krijohet boshllëk ligjor, prandaj i rekomandohet Kuvendit të Republikës së Shqipërisë që në bazë edhe të këtij vendimi, të ndër marrë hapat e nevojshëm në këtë drejtim.

PËR KËTO ARSYE,

¹⁰ Shih vendimin e Gjykatës Kushtetuese Gjermane 2BvR 2374/99, datë 18.05.2004 dhe BvR 581/01, datë 12.4.2005, etj.

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, bazuar në nenet 131 shkronja “a”, 134 pika 1 shkronja “f” të Kushtetutës, si dhe në nenin 72 të ligjit nr.8577, datë 10.2.2000 “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë”, njëzëri,

VENDOSI:

- Shfuqizimin si antikushtetues të nenit 1 të ligjit nr.9260, datë 15.7.2004 “Për disa shtesa e ndryshime në ligjin nr.7748, datë 29.7.1993 “Për statusin e ish-të dënuarve dhe të përndjekurve politikë nga sistemi komunist”, i ndryshuar.
- Ky vendim është përfundimtar, i formës së prerë dhe hyn në fuqi ditën e botimit në Fletoren Zyrtare.